

Predstavitelia československej finančnej teórie a politiky v čase existencie Rakúsko – Uhorska a 1. Československej republiky / I. časť /

Representatives of Czechoslovak financial theory and policy at the time of the existence of Austria-Hungary and 1. Czechoslovak Republic /I. Part/

Peter BALÁŽI

Abstrakt

Cieľom príspevku je podať analytickým spôsobom pôsobenie predstaviteľov politického ako aj ekonomického života obdobia existencie Rakúsko – Uhorska a existencie 1. československej republiky. Jednotliví predstavitelia aj keď nemuseli byť konkrétne činní v období monarchie, ale vzdelanie v tom období dosahovali a pre každého z nich bol charakteristický nejaký prínos do formovania finančnej vedy.

Kľúčové slová :

Josef Drachovský, Karel Kramář, Peter Zaťko, Tomáš Garrigue Masaryk, Antonín Švehla, národohospodársky obzor, národohospodárska veda, finančná veda

Abstract

The Aim of the contribution is to give analytical effect to the representatives of the political and economic life of the period of existence of Austria-Hungary and the existence of 1. Czechoslovak Republic. Individual leaders even though they did not have to be specifically active in the monarchy period, but the education in that period was achieved and, for each of them, was characterised by some contribution to the formation of financial sciences.

Keywords :

Josef Drachovsky, Karel Kramář, Peter Zaťko, Tomas Garrigue Masaryk, Antonín Švehla, Economic horizon, economic science, financial science

JEL Clasification N31 N32

Úvod

Počas existencie Rakúsko – Uhorska sa rozvíjalo politické a ekonomické dianie v krajine. Vystriedalo sa v nej veľké množstvo politikov, ekonómov, vládcov a ich radcov. Zo všetkých ľudí, ktorí prispeli k rozvoju a k zmenám v Rakúsko – Uhorsku sme si vybrali päť predstaviteľov. V tejto časti príspevku opíšeme ich detstvo, život, politické a ekonomické dianie. Zameriame sa na ich prínos pre Rakúsko – Uhorsko a rozoberieme si ich najzaujímavejšie diela z tohoto obdobia.

Medzi predstaviteľov, ktorých si spomenieme patria: Josef Drachovský, Karel Kramář, Peter Zaťko, Tomáš Garrigue Masaryk a Antonín Švehla.

Všetky tieto známe osobnosti zaznamenali dôležitý politický a ekonomický prínos v období Rakúsko – Uhorska a 1. Československej republiky.

A/ Tomáš Garrigue Masaryk, jeho život, štúdium a prínos pre finančnú vedu.

Tomáš Garrigue Masaryk sa narodil 7. marca 1850 v Hodoníne. Jeho otec bol slovenský kočiš a jeho matka bola kuchárka nemeckej národnosti. Tomáš mal päť súrodencov. Bol najstarším dieťaťom. Matka ho viedla ku katolíckej viere a snažila sa aby ovládal čo najviac jazykov čo sa jej aj podarilo, nakoľko sa Tomáš často sťahoval.

Študoval na rôznych miestnych školách, na reálke v Hustopečiach a nakoniec odišiel do Viedne učiť sa za kováča a neskôr za zámočníka. Pracoval ako pomocný učiteľ a neskôr začal študovať v Brne na nemeckom gymnáziu. Zo školy ho pre jeho konflikty s vedením vyhodili. Počas štúdia sa však zoznámil s policajným riaditeľom Antonom Le Monnierom, s ktorým odišiel do Viedne. Vo Viedni úspešne dokončil štúdium na akademickom gymnáziu. Pokračoval študovaním filozofie. Svoju dizertačnú prácu s názvom „*Podstata duše u Platóna*“ obhájil v roku 1876. Svoju habilitačnú prácu „*Samovražda ako masový sociálny jav súčasnosti*“ úspešne dokončil v roku 1879.

Masarykove prvé profesionálne kroky začali vo Viedni kam sa musel aj so svojou manželkou presťahovať. Pracoval ako súkromný doručovateľ a zastupujúci pedagóg. Počas pôsobenia vo Viedni sa Tomášovi G. Masarykovi narodili dve deti. Dcéra Alica a syn Herbert. Mladá rodina sa v roku 1882 sťahuje do Prahy, kde dostáva Masaryk miesto profesora na jednej z pražských univerzít.

Pôsobil v Mladočeskej strane. Na Viedenskej ríšskej rade vystupoval niekoľkokrát so svojimi prejavmi. Prišiel s požiadavkou zriadiť univerzitu v Brne. Masaryk spolu s Františkom Drtinom¹ a Janom Herbenom² založil politickú stranu „*Česká strana lidová*“, ktorá sa neskôr premenovala na „*Česká strana pokroková*.“

Počas prvej svetovej vojny zmenil Masaryk svoje názory a zaujala ho myšlienka oslobodenia sa z pod Rakúsko-Uhorska. Založil Česko-slovenskú národnú radu spolu s Milanom Rastislavom Štefánikom a Edvardom Benešom. Práve Milan Rastislav Štefánik patril medzi zakladateľov československého štátu a bol prvým československým ministrom vojny. Taktiež aj Edvard Beneš sa zaslúžil o vznik Československého štátu a bol vyhlásený za prvého ministra zahraničných vecí.

Masaryk bol organizátorom zahraničného odboja. Prostredníctvom spravodajskej tajnej služby získaval informácie z celého sveta. V Rusku založil Československé légie, v USA presadzoval svoje názory u prezidenta Wilsona o európskom smerovaní.

14. novembra 1918 bol Tomáš Garrigue Masaryk vyhlásený za prezidenta republiky. Svoju funkciu prezidenta zastával až štyrikrát. Po jeho abdikácii ho na poste prezidenta Československej republiky nahradil Edvard Beneš.

Po ťažkom ochorení bol Masaryk pripútaný na určitý čas na lôžko. V tomto období podľahla ochoreniu jeho manželka, Charlotta. Neustále sa zhoršujúci Masarykov zdravotný stav ho prinútil v decembri 1923 abdikovať na post prezidenta republiky. Na jeho miesto zasadol Edvard Beneš. Tomáš Garrigue Masaryk zomiera 14. septembra 1937. Pochovaný je na cintoríne v Lánoch. Práve tu mal zriadené prezidentské sídlo.

- Významné diela Tomáša Garrigua Masaryka.

Tomáš Garrigua Masaryk písal veľké množstvo článkov, štúdií a literárnych diel. Najviac boli jeho publikácie zverejnené v časopisoch *Nová doba* a *Čas*. Taktiež sa aktívne spolupodieľal na vydávaní časopisu *Atheneum*. O tri roky neskôr, v roku 1886, sa dostalo do sporu o pravosť *Českých rukopisov Kráľovedvorského a Zelenohorského*. Išlo o falzifikáty, ktoré vyrobili českí nacionalisti. Masaryk chcel aby boli vedecky preskúmané za čo sa zvrhla na neho veľká vlna kritiky. Napokon sa mu to však podarilo a tieto rukopisy boli vyhlásené za neplatné. Jeho diela obsahujú historicko-politické, sociologické a filozofické poznatky. Medzi

¹ František Drtina bol český profesor, politik a filozof.

² Jan Herben patril medzi českých historikov, spisovateľov a novinárov. Práve veľký vplyv mal na neho Tomáš Garrigue Masaryk.

jeho najvýznamnejšie diela patria publikácie *Česká otázka*, *Konkrétna logika*, *Otázka sociální*, *Spomienky*, *Cesta demokracie*, *Světová revoluce*, *Jak pracovat*, *Jan Hus*, *Karel Havlíček*, *Naše doba*, *O škole a vzdělání* a mnoho ďalších.

Dielo „*České otázky*“ vyšlo v roku 1895. Písal v ňom tak, aby u čitateľa vyzdvihol potrebu dialógu nad témami o ktorých Masaryk píše. Hovorí tu o kríze českej spoločnosti a o úpadku politických strán. Obsahovala aktuálne české problémy, ale tiež sa v nej vracal do minulosti. Obsahuje sociologický rozbor a poznatky politickej praxe.

Dielo „*Světová revoluce*“ patrí k posledným veľkým spisom Tomáša Garrigua Masaryka. Je tak povediac určitým zosumarizovaním jeho vlastných ideológií, politických postojov a snáh. Masaryk v ňom píše o svojej činnosti počas československého zahraničného odboja v čase prvej svetovej vojny. Tiež obsahuje aj boj o samostatnú Československú republiku, ale aj politologické a filozofické úvahy. V diele chýbajú viaceré detaily nakoľko pri zapisovaní si poznámok musel byť Masaryk opatrný. Nemohol si písať všetko čo sa stalo pre prípad, že by sa jeho poznámky dostali do rúk nesprávnych ľudí. Vyzýval svojich spolupracovníkov aby doplnili k jeho dielu poznámky a svoje poznatky.

Knihu „*Nová Evropa*“ Masaryk venoval slovenským a českým vojakom. Toto venovanie získali najmä vďaka svojmu protirakúskemu mysleniu a odhodlaniu pri boji za nezávislosť a slobodu národa. Písal o význame prvej svetovej vojny pre budúcnosť nezávislého českého národa. Venoval sa tu aj tým vojakom, ktorí museli za Rakúsko bojovať z donútenia.

„*Rusko a Evropa*“ je Masarykovým najrozsiahlejším dielom. Analyzuje v ňom revolučné napätie a duchovný stav v predvojnovom Rusku.

Pri príležitosti 300. výročia narodenia Jána Amosa Komenského vydáva Tomáš Garrigue³ Masaryk prednášku s názvom „J. A. Komenský.“ Po prvýkrát vychádza prednáška v tlačenej podobe v IX. Ročníku „*Athenea*.“ Táto prednáška s malými úpravami bola zverejnená aj pri príležitosti 250. výročia úmrtia Komenského. Masaryk opisuje Komenského ako muža veľkého, ktorého nemáme iba oslavovať ale máme aj plniť jeho závet.

B/ Karel Kramář, jeho život, štúdium a prínos pre finančnú vedu.

Karel Kramář sa narodil 7. decembra 1860 v meste Vysoké nad Jizerou v Rakúsko – Uhorsku. S láskou sa po celý život vracal do svojho rodiska. So svojimi rodičmi mal veľmi

³ Ján Amos Komenský bol českým pedagógom, humanistom, filozofom, politikom, jazykovedcom a prírodovedcom.

pekný vzťah. Bol jediným z piatich detí, ktorý sa dožil školského veku. Karel Kramář ešte v detstve osirel. Bol vyučeným murárom. Sám sa vypracoval na uznávaného staviteľa a majiteľa tehelní. Plynule rozprával štyrmi jazykmi – anglicky, nemecky, francúzsky a rusky.

Snom jeho otca, Petra Kramára bolo, aby vyštudoval techniku. Karel sa ale rozhodol pre štúdium práva, ktoré študoval na Právnickej fakulte Karlovej Univerzity. Okrem tejto univerzity študoval právo aj vo Viedni. Okrem štúdia práva ho zaujímalo aj národné hospodárstvo, ktoré študoval v Berlíne. Rozhodol sa aj pre štúdium politických vied v Paríži. Pripravoval sa na profesiu pedagóga na vysokej škole.

Svoju životnú lásku, Naděždu Nikolajevnu Abrikosovovou, stretol v Rusku. Po svadbe, ktorá sa konala na Kryme, Naděžda prijala rakúske občianstvo. Karel Kramář postavil pre svoju ženu prvú vilu v antickom slohu.

Karel Kramář bol v roku 1889 spoluzakladateľom Českej ľudovej strany - realistickej. O dva roky neskôr, v roku 1891, bol zvolený za člena Ríšskej rady. Neskôr bol zvolený za predsedu tejto Ríšskej rady. Zaoberal sa najmä sociálnymi a národohospodárskymi otázkami. Jeho prejavy boli vždy veľmi dobre pripravené a zaslúžene sa stal najuznávanejším rétorom parlamentu. Bol zástancom českého štátneho práva o čom svedčí aj jeho publikácia „České státní právo,“ ktoré vydal aj v nemčine. Spolu s Josefem Kaizlem⁴ a Tomášem Garrigue Masarykem tvorili základnú trojicu českého realizmu. Chceli ovplyvniť politické dianie v krajine.

V roku 1918 bol Karel Kramář zvolený za prvého ministerského predsedu Prvej československej republiky. V tejto funkcii však zotrval len necelý rok, keď po obecných voľbách jeho vláda padla. Zastával nacionalistické a konzervatívne názory. U Edvarda Beneša⁵ sa nestretol s pochopením, najmä kvôli svojim názorom na Rusko. Karel Kramář tvrdil, že víťazné mocnosti by mali zakročiť proti bolševickej vláde Ruska. Práve počas studenej vojny a druhej svetovej vojny sa ukázalo, že sa nedá bez slobodného Ruska udržať trvalejší mier v Európe.

Karel Kramář zomiera pol roka po smrti svojej manželky v roku 1937 v Prahe. Až po jeho smrti sa zistilo, že namiesto veľkého majetku po ňom zostali iba dlhy. Všetok svoj majetok ešte pred smrťou venoval tým, ktorí ho najviac potrebovali. Pôsobil v politike 47 rokov ale aj

⁴ Josef Kaizl bol českým profesorom, vedcom, politikom a ekonómom.

⁵ Edvard Beneš bol druhým prezidentom Československej republiky a ktorej vznik sa zaslúžil. Bol českým právnikom, filozofom, diplomatom a politikom.

napriek mnohým pozitívnym zmenám odišiel ako opustený, nepochopený a nedocenený. Bol nezištný, často naivný, čestný politik.

Pochovaný je v hrobke pravoslávneho kostola v najväčšom cintoríne v Prahe nazývanom „Olšanské hřbitovy,“ vedľa svojej manželky.

- Významné diela Karla Kramáře

Karel Kramář v roku 1886 vydáva svoju prvú prácu pod názvom „*Das Papiergeld in Oesterreich seit 1848*“, čo v preklade znamená Papierové peniaze v Rakúsku 1848. Toto dielo je členené do piatich kapitol, ktoré obsahujú poznatky o dejinách, ážiu, pohyboch cien, o priemysle a obchode a o štátnych financiách. Súčasťou knihy sú štatistické prílohy k trom kapitolám. Dielo obsahuje pohľad na cenovú, mzdovú, finančnú a kurzovú situáciu v Rakúsku po roku 1848.

V roku 1896 vydáva svoju ďalšiu publikáciu pod názvom „*České státní právo*.“ Písal články o ekonomických témach. V článku „*Příští sčítání lidu*“ požadoval nový spôsob na štatistické sčítanie tak, aby dávalo sčítanie pevné základy pre sociálnu a hospodársku politiku. V diele „*Ruská Krise*“ opisuje Karel ruskú históriu a ovládnutie Ruska komunistami. Najväčšiu časť knihy ale tvorí obdobie moci Lenina v Rusku.

Okrem článkov v časopisoch napísal aj knihy ako napríklad *Poznámky o české politice*, *Československá zahraniční politika*, *Hlavní linie naší politiky*, *Kramářův soud nad Benešem*, *Paměti*, *Ruská krise*, *Na obranu slovenské politiky*, *Hlas, který nebyl umlčen* a mnoho ďalších.

Karel Kramář okrem toho, že napísal množstvo publikácií mal zmysel aj pre estetiku a výtvarné umenie. Dbal na oblečenie a šperky. Existuje veľké množstvo portrétnych fotografií. Finančne podporoval umelcov. Väčšina Kramářových osobných pamiatok a výtvarných diel prešla spolu s jeho pozostalosťami do zbierky „*Společnosti Karla Kramáře*.“ Po zrušení tejto spoločnosti boli všetky cennosti uložené v banke a zatajené štátu.

Karel Kramář patril k jedným k najvýznamnejším predstaviteľov českej politickej scény. Bol zaujímavý pre viacero spisovateľov, ktorí sa rozhodli venovať svoje publikácie práve jemu. Rozoberali v nich jeho život a politické názory. Medzi takýchto autorov patrí aj Martina Lustigová, ktorá vydala svoju knihu pod názvom „*Karel Kramář (První československý premiér)*.“ Martina Lustigová študovala politológiu a históriu. Vydávala veľké množstvo štúdií o Karle Kramářovi. Zameriavala sa v nich najmä na jeho politické

Vedecký časopis FINANČNÉ TRHY, Bratislava, Derivat 2019, ISSN 1336-5711, 1/2019

myslenie a pôsobenie. Svoje poznatky vydávala v českých ale aj v zahraničných časopisoch a knihách. V roku 2008 Martina Lustingová bola nominovaná na cenu *Magnesia Litera* práve za spomínanú⁶ knihu „*Karel Kramář (První československý premiér)*.“ Autorka v tejto knihe sa zameriava na život a politiku Karla Kramáňa. Opisovala tu aj proces jeho zatknutia za vlastizrada a politický život počas prvej československej republiky. Taktiež sa zameriava na Karlovu orientáciu na Rusko.

C/ Antonín Švehla, jeho život, štúdium a prínos pre finančnú vedu.

Antonín Švehla sa narodil 15. apríla 1873 v Hostivaři pri Prahe v sedliackej rodine. Bol absolventom nižšieho gymnázia v Prahe a taktiež navštevoval Zemskú hospodársku školu v Českí Lípě. Nemal akademické vzdelanie, nakoľko o ďalšie vzdelanie nemal záujem. Vzdelanie získal formou samoštúdia. Vyučil sa za pekára a po smrti svojho otca, Antonína Švehlu st., pokračoval v rodinnom hospodárstve.

Bol jedným z vedúcich činiteľov protirakúskeho odboja. Organizoval prevzatie moci spolu s Alojzom Rašínom. Alojz Rašín bol prvým ministrom financií. Patril medzi tých päť osôb, ktoré sa podieľali na vzniku samostatného Československa. Antonín Švehla bol podpredsedom Združenia českých poľnohospodárov a poslancom českého snemu za Českú agrárnu stranu. Zvolili ho za hlavného predstaviteľa strany, ktorá sa po voľbách, v roku 1911, stala najsilnejšou českou politickou stranou. Bol proti takzvaným anenským patentom, čo bolo nariadenie vlády na rozpustenie českého snemu. Patril k jedným z organizátorov prevratu, no krátko pred vypuknutím prvej svetovej vojny dotváral strategický program. Svoje kontakty s významnými českými politikmi dodržiaval aj po vypuknutí vojny. Vytvoril Obilný ústav a zastavil dodávanie obila do Rakúska.

Spolu s ďalšími predstaviteľmi sa podieľal na vyhlásení samostatného štátu. Bol poslancom Národného zhromaždenia a zastával funkciu ministra vnútra. Taktiež bol predsedom Agrárnej strany a trojnásobným podpredsedom československých vlád. Jeho snahou bolo aby agrárna politika platila pre veľkostatkárov, ako aj pre malých poľnohospodárov. Bol veľmi dobrý v kompromisoch čo sa prejavilo pri tvorbe ústavy. Nevystupoval často na verejnosti, pretože nemal práve ukázkový rečnícky prejav. Počas Kramáňovej vlády sa Švehla stáva ministrom vnútra.

⁶ Magnesia Litera je ocenenie za českú literatúru, ktoré sa udeľuje od roku 2002. Udeľuje ho Sdružení Litera. Vedecký časopis FINANČNÉ TRHY, Bratislava, Derivat 2019, ISSN 1336-5711, 1/2019

Antonín Švehla mal kandidovať za prezidenta proti Masarykovi, ale nakoniec sa rozhodol, že kandidovať nebude. Práve naopak, Tomáša Garrigua Masaryka v kandidatúre na prezidenta podporil.

V roku 1927 sa výrazne zhoršuje Švehlov zdravotný stav. Podstúpil domácu liečbu s cieľom vrátiť sa na politickú scénu v deň prezidentových narodenín. V tento deň, bohužiaľ dostáva srdcový záchvat, ktorý znamená úplný koniec jeho kariéry. Rezignoval na poste predsedu vlády ale predsedom strany zostal až do svojej smrti. Antonín Švehla zomiera 12. decembra 1933 v Prahe.

- Významné diela Antonína Švehlu

Antonín Švehla sa počas svojho života nezaoberal publikovaním v časopisoch alebo písaním kníh. Bol však predlohou pre mnohých autorov, ktorý o ňom, jeho osobnom a profesijnom živote písali množstvo kníh. Antonín sa stal predsedom „*Tiskařského a vydavatelského družstva rolnického*.“ Viedol agrárni list *Obrana zemědělců*, neskôr bol spoluzakladateľom časopisu *Vidiek*. Založil taktiež vlastné *Rolnické tiskárny*.

Časopis *Obrana zemědělců* vychádzal dvakrát týždenne, no Švehla v ňom nikdy osobne nepublikoval ale úspešne ho organizoval. Hlavným cieľom týchto novín bola propagácia problémov a cieľov agrárnej strany. Snažil sa o založenie denníku, ktorý by bol určený najmä pre obyvateľom žijúcich na vidieku.

Jednou z publikácií je kniha s názvom *Antonín Švehla – Tvůrce politického systému*. Cieľom tohoto diela je rekonštrukcia politickej filozofie Antonína Švehlu a jeho uplatnenie v Československom politickom systéme. Kládol dôraz na župný zákon. Spolupracoval s nemeckými politikmi a získal si dôveru lavice aj pravice.

Jednou z prvých moderných biografíí o českom agrárnom politikovi bolo dielo amerického historika Daniela A. Millera s názvom *Antonín Švehla – Mistr politických kompromisů*. Toto dielo je venované Švehlovej politickej činnosti. Možno ju považovať za základný príspevok k politickému životu v období prvej republiky.

D/ Josef Drachovský, jeho život, štúdium a prínos pre finančnú vedu.

Josef Drachovský sa narodil 31. marca 1876 v osade Švabín pri meste Zbiroh, ktoré sa nachádza v Plzenskom kraji. Jeho otec, Antonín Drachovský, bol spisovateľom, učiteľom

a regionálnym historikom. Josef v Plzni študoval na gymnáziu a v Prahe vyštudoval Právnickú fakultu. Dostal titul doktor práv. Okrem práva sa však zaujímal aj o národné hospodárstvo, finančnú vedu a históriu. Stal sa žiakom Albína Bráfa. Práve Albín Bráf bol považovaný za najvýznamnejšieho predstaviteľa spoločenských vied počas 19. storočia. Je taktiež označovaný ako prvý český národohospodár. Z každého jeho žiaka sa časom stal veľmi významný národohospodár a ekonóm.

Ako praktikant vstúpil do finančnej služby zemského finančného riaditeľstva. Absolvoval študijné pobyty vo Viedni, v Mníchove a Lipsku, po ktorých napísal dielo „*Rakouská praemie cukerní se zřetelem k nauce a poměrům mezinárodním.*“ Vďaka tomuto dielu sa mohol v roku 1902 habilitovať⁷ v odbore finančnej vedy a finančného práva. V diele sa okrem národného hospodárstva a financií zaoberal aj daniami.

Pracoval na okresnom finančnom riaditeľstve v Prahe. Po odchode z tejto práce bol vymenovaný za mimoriadneho profesora. V roku 1911 bol vymenovaný aj za riadneho profesora finančného práva a štátneho účtovníctva na právnickej fakulte. Počas svojho pôsobenia na tejto právnickej fakulte sa stal dekanom, prodekanom, rektorom a prorektorom. Rešpektoval názory všetkých študentov a pristupoval k nim ako k rovnocenným. Ako rektor zažil reformu právnického štúdia.

Stal sa členom Masarykovej akadémie práce, Českej akadémie, Českej národnostnej spoločnosti a Českej eugenickej spoločnosti. Bol predsedom Spoločnosti pre hospodárske a kultúrne styky a spoločníkom Carnegieovej mierovej nadácie. Taktiež pracoval vo verejnoprávnych korporáciách, v orgánoch obchodných spoločností a podnikov. Zastával funkcie v správnej rade Českej komunálnej ústredni hospodárskej, Slovenskej obchodnej a priemyselnej akciovej spoločnosti.

Po odchode do dôchodku v roku 1940 sa aj naďalej zaujímal o verejný život. Stal sa predsedom Českej národnej rady a Ligy proti bolševizmu⁸. Bol odsúdený ako kolaborant⁹ na osem mesiacov väzenia.

Josef Drachovský dožil svoj život v úzadí. Zomrel 14. februára 1961 v Prahe, vo veku 84 rokov.

⁷ Habilitovať – dosiahnuť právo prednášať na vysokej škole, dosiahnuť titul docent

⁸ Bolševizmus – marxisticko-leninské hnutie v Rusku a bývalom ZSSR

⁹ Kolaborant – človek, ktorý spolupracuje s nepriateľom a tým zrádza záujmy vlastného národa.

- Významné diela Josefa Drachovského

Počas svojho života vydal Josef Drachovský veľké množstvo článkov, učebných pomôcok, kníh a monografií. Najviac publikácií vydal o témach ako finančná veda, finančné dejiny a finančné právo. Písal aj do novin. Vydával diela, ktoré rozširovali jeho kvalifikáciu. Medzi najznámejšie diela patrili: „*Finanční rovnováha státní, Mezinárodní finančnictví, Finanční věda, Přehled finančního hospodářství v rakouskom státě*“ a mnoho ďalších.

V roku 1901, po dosiahnutí titulu JUDr. vydal prvú stať¹⁰ „*Daň z lihu.*“ Vydal zákony o priamych daniach československých. V roku 1904 si rozšíril kvalifikáciu na všeobecné a štátne účtovníctvo publikáciou „*Princípy kontroly státního hospodářství v Rakousku*“. Jeho habilitačný spis vyšiel pod názvom „*O rakouských praemiích cukerních se zřetelem k nauce a poměrům mezinárodním.*“

Vo svojom diele *Finanční věda* zdôrazňoval potrebu akademických prednášok. Josef Drachovský v tejto publikácii píše najmä o typoch verejných úhrad, štátnom dlhu, daniach, národnom hospodárstve a verejných financiách. Okrem aktuálnej situácie v nej písal aj o historickom vývoji. Táto publikácia je delená na tri hlavné časti a to „*Část všeobecná, Část zvláštní a Doplněk.*“ Kniha je písaná prehľadne a vyhľadávanie v nej je pomerne jednoduché.

Prvá časť, Část všeobecná, obsahuje najmä základné pojmy, typy verejných úhrad, sústavnú kontrolu, účtovanie a ďalšiu finančnú kontrolu. Táto časť je ale zameraná aj na históriu. Druhá časť, Část zvláštní, obsahuje informácie o jednotlivých typoch daní, o poplatkoch a ich úhradách. Posledná časť, Doplněk, je najmenšia časť v tejto publikácii. V nej Josef Drachovský hovorí o pomere medzi národným hospodárstvom a verejným hospodárstvom.

Vo svojom ďalšom diele, pod názvom *Všeobecné účetnictví* opisuje Josef Drachovský základné právne, účtovné a národohospodárske pojmy. Práve toto dielo je dôležitým podkladom pre prednášky na univerzitách, no samotné prednášky nenahrádza.

Dielo obsahuje osem kapitol. Prvé dve kapitoly slúžia na oboznámenie sa so základnými národohospodárskymi a účtovnými pojmami. Tretia kapitola sa venuje inventúre. Nasledujúce tri kapitoly sú venované kameralistickému účtovníctvu, dopickému účtovníctvu a rozpočtom.

¹⁰ Stať je typ kratšieho literárneho útvaru označovaného pojmom článok.

V siedmej kapitole Josef Drachovský vysvetľuje pojem „kontrola.“ Opisuje základné formy kontroly a odhaľovania chýb. Posledná kapitola je venovaná základným spôsobom účtovania.

Okrem kníh, písal Josef Drachovský aj do časopisov. V časopise *Obzor národohospodársky XXIX.*, v článku *Několik úvah o tom, co je to přepych.* Reaguje Josef na novelu daňového zákona. Táto novela je zameraná na takzvané prepychové dane. Článok začína charakteristikou prepychu a prepychových daní. Zaoberá sa zdaňovaním luxusu.

E/ Peter Zaťko, jeho život, štúdium a prínos pre finančnú vedu

Peter Zaťko sa narodil 17. októbra 1903 v obci Vavrišovo do rodiny murárskeho majstra. V detstve mu zomrel otec a jeho a dvoch ďalších súrodencov vychovávala matka. Už v mladom veku musel spolu so súrodencami pracovať na poli.

Začal študovať na maďarskej elementárnej škole, z ktorej však utiekol. Matka ho potom zapísala na maďarskú meštianku. Peter Zaťko nevedel po maďarsky čo mu značne sťažovalo štúdium. Neskôr začal študovať na Obchodnej akadémii v Martine a na Vysokej škole obchodnej v Prahe. Na vysokej škole sa zapojil do činnosti študentskej samosprávy v ktorej vytvoril sociálno-hospodársky odbor. V decembri 1926 získal diplom komerčného inžinierstva, ktorý vlastnilo na Slovensku v tej dobe iba málo ľudí. Vo februári 1935 úspešne spromoval a získal doktorát obchodných vied v Prahe. Právom sa stal prvým nositeľom titulu „*Rerum commercialium doctor*“¹¹ na Slovensku. Okrem štúdia na Vysokej škole obchodnej v Prahe, vyštudoval aj Filozofickú fakultu Karlovej univerzity v Prahe, kde získal kvalifikáciu profesora na obchodných školách.

Počas štúdia sa začal rozvíjať v ekonomickej publicistike. Svoje prvé pracovné kroky zaznamenal Peter Zaťko v Československo-maďarskej obchodnej komore v Budapešti. Sledoval plnenie opatrení zahraničného obchodu.

Peter Zaťko bol generálnym tajomníkom Ústredného združenia slovenského priemyslu. Vážili si ho ako významného odborníka, ktorý rád obhajoval záujmy Slovenska v rámci Československa.

¹¹ *Rerum commercialium doctor* bol vysokoškolský titul, ktorý udeľovala Vysoká škola obchodní v Prahe do roku 1953. Išlo o titul Doktor vied obchodných.

Po presťahovaní sa do Bratislavy začal pracovať v Obchodnej a priemyselnej komore ako Obchodno-politický referent. Práve tu sa spoznal s profesorom Imrichom Karvašom,¹² ktorý bol jeho prvým spolubesedníkom. Peter Zaťko sa spolu s Imrichom Karvašom zapísali do histórie slovenského ekonomického myslenia ako predstavitelia regionalizmu¹³. Ich cieľom bolo zaviesť v Československu vyrovnané podmienky sociálneho, kultúrneho a hospodárskeho vývoja na Slovensku s podmienkami v českých krajinách. Odmietal pražský centralizmus aj slovenský autonomizmus. Pražský centralizmus znamenal riadenie republiky iba z jedného centra, ktorým v tomto prípade bola Praha. Naopak slovenský autonomizmus stál proti pražskému centralizmu. Slovenský autonomizmus predstavoval myšlienku existencie samostatného slovenského národa. Cieľom bolo dosiahnuť pre Slovensko v Československej republike autonómne postavenie. Česko bolo v lepšom postavení. Zlepšoval sa priemysel aj poľnohospodárska výroba. Naopak na Slovensku skôr priemysel, poľnohospodárstvo stagnovalo. Takzvanú „Slovenskú výhodu“ mali českí úradníci žijúci na Slovensku. Táto „Slovenská výhoda“ spočívala v tom, že Česi boli za rovnakú prácu platení lepšie ako Slováci aj keď náklady na život boli rovnaké. Napriek tomu Slováci, ktorí pracovali v Čechách nemali žiadne výhody. Hľadal príčiny nízkej industrializácie na Slovensku. Prišiel s konkrétnymi nápadmi ako podporiť domácu výrobu. Napísal štúdiu s touto problematikou nazvanú „*Industrializačná politika Maďarska a jej výsledky*.“

Stal sa predsedom Zjazdu mladej slovenskej generácie. Myšlienka tohoto výboru, že zodpovední politici v rozhovoroch s mladými ľuďmi uznajú, že Slovensko je v ťažšej situácii sa však nenaplnila.

V júli 1936 sa stal Peter Zaťko zástupcom generálneho tajomníka Ústredného združenia slovenského priemyslu. Toto Ústredné združenie slovenského priemyslu vzniklo ako potreba presadzovať slovenské záležitosti v ústredných orgánoch v Prahe. Peter Zaťko mal iné názory ako Jozef Tiso¹⁴. Zaťko bol zástancom myšlienky udržať styky s českými krajinami a Tiso, ako predseda autonómnej vlády sa skôr orientoval na politiku v Nemecku.

Peter Zaťko odmietol kreslo ministra hospodárstva po vzniku Slovenského štátu, no zostal ministrovým poradcom. Bol generálnym spravodajcom štátneho rozpočtu. Prijal mandát

¹² Imrich Karvaš, slovenský právnik, národohospodár a vysokoškolský pedagóg. Tiež bol prvým guvernérom Slovenskej národnej banky.

¹³ Regionalizmus bolo hnutie zamerané na skúmanie hospodárskych, sociálnych, prírodných a kultúrnych zvláštností v istej oblasti, respektíve v istom kraji.

¹⁴ Jozef Tiso bol prezidentom Slovenského štátu, poslancom Národného zhromaždenia, rímskokatolíckym kňazom a politikom.

v slovenskom sneme. Aj po zániku Československej republiky sa snažil spraviť všetko preto aby udržal styky s českými krajinami. Odsudzoval Hlinkovu slovenskú ľudovú stranu¹⁵. Vždy robil všetko v prospech Slovenska. Zúčastnil sa príprav na Slovenskom národnom povstaní čo bolo povstanie slovenských jednotiek proti okupácii nemeckej armády na slovenskom území počas druhej svetovej vojny. Zostavil možnosť na materiálne zabezpečenie armády a obyvateľov potravinami. Taktiež sa aktívne zúčastnil Slovenského národného povstania ako jediný poslanec slovenského snemu. Spolu s rodinou ho evakovali do Il'anova.

Po oslobodení vznikali problémy medzi predstaviteľmi novej Československej republiky a Petrom Zaťkom. Bola mu pridelená práca vedúceho investičnej učtárne v podniku Drevona, kam ho poslala komisia komunistickej strany Slovenska. V roku 1952, bol znovu odvedený aj s celou rodinou, tentokrát do Tisovca. Začal tu pracovať v kameňolome ako robotník. Dostal množstvo ponúk z Prahy ale z Tisovca sa nemohol ani pohnúť. O dva roky neskôr, v roku 1954, dostal ubytovanie aj prácu v Liptovskom Hrádku.

25. marca 1959 Petra Zaťka krajský súd v Bratislava uznal vinným a bol odsúdený na tri roky odňatia slobody. Žaloba mala až 30 strán. Odsúdený bol za podvracanie republiky a snahu nastoliť kapitalizmus. Neskôr požiadal o obnovené konanie a krajský súd obvinenie zrušil. Po návrate z väzenia, už dosť chorý Peter Zaťko, nastupuje na invalidný dôchodok.

Peter Zaťko sa opäť sťahuje do Bratislavy, no bohužiaľ k svojej práci sa už nedostal. Ako aktívnemu členovi Slovenského národného povstania sa mu podarilo rehabilitovať na konci roka 1964, keď mu prezident pri príležitosti 20. výročia Slovenského národného povstania udelil Pamätnú medailu.

Peter Zaťko zomiera 10. januára 1978 v Bratislave ako 75 ročný. 17. októbra 1998 mu bola vo Vavrišove odhalená pamätná tabuľa.

- Významné diela Petra Zaťka

Peter Zaťko vydával veľké množstvo publikácií, článkov a kníh najmä z oblasti ekonomiky. Svoju prvú publikáciu vydal v ten istý rok ako ukončil štúdium na Vysokej škole obchodnej v Prahe. V denníku „*Slovenský národ*“ uverejnil príspevok s názvom „*Úver na movitý záloh*.“ Cieľom tohoto príspevku bolo zjednodušenie pre roľníkov získať hypotekárny úver. Bol stálym prispievateľom do maďarského hospodárskeho časopisu s názvom „*Magyar közgazdaság*“. Tieto články boli zamerané najmä na československo-maďarské vzťahy. Ďalším

¹⁵ Hlinkova slovenská ľudová strana bola slovenská pravicová strana s národnou a rímskokatolíckou orientáciou. Vedecký časopis FINANČNÉ TRHY, Bratislava, Derivat 2019, ISSN 1336-5711, 1/2019

časopisom do ktorého Peter Zaťko prispieval bol pražský ekonomický týždenník „*Hospodárska politika*“. V tomto časopise svojimi „*Dopismi z Budapešti*“ informoval o hospodárskych opatreniach maďarskej vlády česko-slovenskú verejnosť.

Jedným z najlepších spisov a zároveň vrcholným dielom slovenskej ekonomickej literatúry sa stala Zaťková kniha o príjmoch slovenských roľníkov s názvom „*Domácka výroba najmä na Slovensku a na Podkarpatskej Rusi*.“ Práve túto publikáciu predložil ako svoju vedeckú dizertačnú prácu na základe ktorej mu bol udelený titul „*Rerum commercialium doctor*.“

Vydával články v Hospodárskych novinách a v martinských Národných novinách, v ktorých sa venoval hospodárskym problémom na Slovensku.

Ani Peter Zaťko nebol výnimkou a o jeho živote písalo množstvo spisovateľov. Jedným z nich bol aj Ivan Figura, ktorý vydal knihu s názvom *Slovenský národohospodár Peter Zaťko*.“ Dielo obsahuje pohľad na každodenný život tohoto politika a jeho názory na hospodársku politiku. V knihe sú zaznamenané poznatky o Zaťkových politických názoroch.

Záver :

V prvej časti článku sme predstavili 5 známych predstaviteľov obdobia Rakúsko – Uhorska a 1. Československej republiky. Každý z nich mal iný život, všetci dovŕšili určité vzdelanie, ktoré každý svojim spôsobom začal rôzne. Každý z nich bol iný, jeden ťahal skôr k politike, iný skôr k ekonómii, či k financiám. Každý z nich sa presadil, no každý iným spôsobom, od prezidenta po profesora - akademika. V druhej časti budeme výskum predlžovať komparatívnou analýzou dvoch vybraných osobností.

Ing. Mgr. Peter Baláži, PhD.

Ekonomická univerzita v Bratislave

Národohospodárska fakulta, Dolnozemska cesta 1

852 35 Bratislava 5

Email : peter.balazi@gmail.com, peter.balazi@euba.sk

Zoznam použitej literatúry :

1. GRÚŇ, L.: Dane včera, dnes a zajtra. 2001. Bratislava. EUROUNION. ISBN 80-88984-28-9. 314 s
2. GRÚŇ, L. 2000. Dejiny daní, poplatkov a cla. Bratislava : Holoprint, 2000. 156 s. ISBN 80- 967243-2-0
3. BELIČKOVÁ, K. 2010. Rozpočtová teória, politika a prax. Bratislava : Iura edition. 2010. s. 206. ISBN 978- 80-8078-335-8.
4. BELIČKOVÁ, K. 2002. Verejné rozpočty. 1. vyd. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2002. 190 s. ISBN 80-225-1637-6. BELIČKOVÁ, K. a kol. 2010. Rozpočtová teória, politika a prax. Bratislava : Iura Edition, 2010. 342 s. ISBN 978-80-8078-335-8.
5. LIPTÁK, J. – Beňová, E. – Neubauerová, E. 1997. Rozpočtová sústava. Bratislava: – Vydavateľstvo EKONÓM, 1997. 306 s. ISBN 80-225-0887-X.
6. LIPTÁK, J. 1993. Rozpočtová teória a politika. Bratislava : Edičné stredisko Ekonomická univerzita v Bratislave, 1993. 173 s. ISBN 80-225-0446-7.
7. LIPTÁK, J. 1999. Verejné financie. Bratislava : Súvaha, 1999. 254 s. ISBN 80-88727-21-9.
8. LIPTÁK, Juraj. Rozpočty samosprávnych zväzkov : Miestne rozpočty. reed. Bratislava : Ekonomická univerzita, 1994. 250 s. ISBN 80-225-0590-0
9. LIPTÁK, Juraj. Miestne rozpočty. 1. vyd. Bratislava : VŠE. NHF, 1987. 290 s.
10. KUBÁTOVÁ, K. 2006. Daňová teória a politika. 4. vyd. Praha: ASPI. 2006. 279 s. ISBN 80- 7357-205-2
11. SIBLÍK, J. 1984. Dějiny finančních institucí. 3. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1984. 249 s.
12. SCHULTZOVÁ, Anna et al. Daňovníctvo : daňová teória a politika I. Recenzovali: Eva Ivaničová, Eva Mihálová. 2. dopl. a preprac. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2015. 305 s. [19,07 AH]. VEGA 1/0443/15. ISBN 978-80-7478-867-3.
13. BALÁŽI, Peter et al. Historiografia financií na území Slovenska. Recenzovali: Peter Žeňuch, Matej Boór, Juraj Zelezník. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2016. 270 s. [17,41 AH]. VEGA 1/0919/15. ISBN 978-80-7552-484-3.
14. BALÁŽI, P. 2014. Dejiny financií (vybrané problémy). Bratislava : Vydavateľstvo Ekonóm. 2014. 164 s. ISBN 978-80-225-3858-9

15. NEUBAUEROVÁ, Erika et al. *Financie územnosprávnych celkov : praktikum*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2009. 202 s. [10,434 AH]. ISBN 978-80-225-2690-6.
16. SIVÁK, Rudolf et al. *Verejné financie*. Bratislava : Iura Edition, 2007. 311 s. Ekonómia. ISBN 978-80-8078-094-4.
17. SIBLÍK, J. 1984. *Dějiny finančních institucí*. 3. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1984. 249 s.
18. ZUBAĽOVÁ, A. a kol. 2008. *Daňové teórie a ich využitie v praxi*. Bratislava : Iura edition, 2008. 198 s. ISBN 978-80-8078-228-3.